

Jane Bullen

Fortalt av Lise Bakke Brøndbo på Berger historielags 8.mars-arrangement 2024

De to familiene Eastwood og Bullen som kom fra England og bosatte seg på Berger, er jo kjent for mange. Det var mennene som kom hit først, og som vi oftest hører om, så på kvinnedagen ønsker vi å løfte fram Jane Bullen, kona til West Bullen.

West Bullen kom som også mange kjenner til hit litt tilfeldig takket være dårlig hørsel etter mange år i industrien¹. Han kom hit for å sette opp maskinene på Fossekleiva i 1889 og sørge for at de fungerte. Med seg hadde han nest eldste sønn, Thomas. Vi regner med at han hadde en kontrakt på 6 mnd slik Eastwood fikk da han kom noen år tidligere². Da kontrakten nærmet seg slutten, fikk West tilbud om ny, fast kontrakt som spinne- og kardemester³, men han lengtet tilbake til kona og familien, og ville hjem.

Men så ville altså Jane det annerledes som mange også vet allerede. Da West og Thomas sto klare for å reise tilbake til England, kom det telegram om at Jane og de ni ungene hadde pakket det de fikk med seg av møbler, resten var solgt og de skulle til Norge.

Selv i våre dager er det tøft nok å skulle flytte fra et land til et annet, enda nå kan mange i alle fall litt engelsk som fungerer nokså greit som felles språk i mange land, og til tross for at det er adskillig enklere å reise i dag. Tenk da hvordan det var i 1890!!

Hvem var så denne Jane som hadde såpass med bein i nesa at hun 42 år gammel, nokså gravid og med ni barn på slep forlot alt og alle hun kjente og satte kursen for Norge?

Generelt sett er det vi har av kilder for årene i England, kilder som ikke sier så mye om personene og hvordan de var og hva de tenkte. Det vi vet er hvor de bodde, hvor mange barn de hadde, hvilket arbeid de hadde og til en viss grad når store hendelser skjedde. Mye finnes i folketellinger som i Storbritannia var hvert tiende år. I tillegg finner vi informasjon om familien både i metodistkirkens registre og i adresseregistre⁴ samt i offentlige registre av ulike slag.

Det vi dermed vet, er at Jane ble født som Jane Taylor 10. februar 1848 i Heap Bridge⁵. For å finne Heap Bridge, da en liten landsby, må vi til Manchester. Nord for Manchester ligger Oldham, nord for Oldham finner vi Bury, og øst for Bury ligger Heap Bridge. I dag er alt dette del av Greater Manchester (Stor-Manchester). Dette var et område sterkt preget av den industrielle revolusjonen, og ikke minst tekstilindustrien. Fabrikker ble anlagt, folk flyttet inn fra landsbygda for å jobbe i fabrikkene og byene vokste.

¹ Bl.a Rachel Holtan i Svelvikposten 1953

² Hanne Synnøve Østerud, Vestfold fylkesmuseer

³ Ditto

⁴ Ditto

⁵ Folketellingen i Storbritannia 1851, folketellingen i Norge i 1910

Janes foreldre var Samuel og Rachel Taylor. De bodde i Heap Bridge i mange år, og begge er medlemmer av metodistkirken i Bury, der Jane døpes i juli 1848. Samuel jobber i ulike stillinger i tekstilindustrien⁶. Vi treffer igjen Jane når hun er 3 år gammel og «at home», så her er hun ennå ikke begynt på verken skole eller i arbeid⁷. Foreløpig er hun yngst i familien, men etter hvert blir det flere søsken. Neste gang vi møter henne igjen, er når hun har blitt 13 år og jobber som bomullsveverske. Hun står oppført med tilleggsopplysningen «power loom»⁸. Det betyr at hun er vever på en mekanisert vevstol. Det ligger flere bomullsveverier i Heap Bridge⁹, så antagelig jobber hun nært hjemmet slik det var vanlig på den tiden.

Faren til Jane eier to gravsteder (familiegraver) og dette tolkes som at Jane kom fra en familie som hadde litt bedre råd¹⁰.

Hvordan eller hvor Jane møter West, vet vi ikke. Han vokser opp i en liten landsby moren kommer fra, nordvest for Bury¹¹. Så de vokser opp bare fem kilometer fra hverandre. De gifter seg i metodistkirken i Bury i 1868, og kort tid etterpå føder Jane sin første sønn, Thomas. Han dør dessverre bare ett år gammel og begraves i den ene familiegraven til Samuel¹².

Tre år etter at de giftet seg, bor de i et lite rekkehus i utkanten av Bury, og det samme året blir Rachel født. Jane er registrert som ullvever, så hun har altså forflyttet seg fra bomull til ull. Jane er registrert med to yrker, nemlig kone og ullvever.¹³

Fra kildene vet vi at de flytter flere ganger i løpet av de første ti årene av ekteskapet, men de holder seg i Bury-området. Det kommer to jenter til, Sarah og Betsy Ellen. Navnene barna får, er navn som først og fremst kommer fra Janes familie, men flere av navnene finnes i begge familier og det er navn som også er populære i mange andre familier på den tiden og i det området¹⁴.

I 1874 ser det ut til at Jane føder et barn som dør bare tre uker gammelt. I arkivet i Bury har de ikke klart å tyde navnet på det barnet, men det begynner på Sa og har seks bokstaver¹⁵. Jeg undrer på om det kan ha vært en gutt som fikk navnet Samuel etter Janes far? Vi ser som nevnt at navnene fra Janes familie går igjen, og vi ser også at det neste barnet som kommer, i 1876, er en sønn som får navn Samuel etter Janes far. Det

⁶ Folketellingene i Storbritannia 1841, 1851 og 1861

⁷ Folketellingen 1851

⁸ Folketellingen 1861

⁹ https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Textile_mills_in_the_Metropolitan_Borough_of_Rochdale og <https://www.genuki.org.uk/big/eng/LAN/Heap>

¹⁰ Hanne Synnøve Østerud, Bury Archives,

¹¹ Folketellingene 1841, 1851, 1861

¹² Hanne Synnøve Østerud, Bury Archives

¹³ Folketellingen i 1871

¹⁴ Folketellingene 1841, 1851, 1861, 1871

¹⁵ Hanne Synnøve Østerud, Bury Archives

var ikke uvanlig at når et barn dør tidlig, gjenbrukes navnet. Dette ser vi også et eksempel på ellers i søskenflokket. Den neste sønnen som blir født, han som var med West til Berger, får navnet Thomas. Altså det samme navnet som den første sønnen hadde.

En gang mellom 1878 og 1880 flytter de fra Bury til Oldham og her kommer de neste fire barna, Ada, Elisabeth, William og Joseph til verden i tur og orden.

Etter hvert får West arbeid ved Hartford Works, den største fabrikken til Platt Brothers som var verdens største tekstilmaskinprodusent¹⁶. Også i de 10-12 årene de bor i Oldham flytter de en del på seg. I takt med at barneflokket øker, flytter de bokstavelig talt oppover i både byen og samfunnet¹⁷. For hver gang de flytter, flytter de til større hus nærmere sentrum i Oldham som ligger oppe på en høyde over alle fabrikkpipene. West får stillinger med mer ansvar og høyst sannsynlig høyere lønn, og det er herfra han «headhunted» til Norge.

Men hvorfor bestemte Jane seg for å følge etter med flyttelass og ungeflokket?

Vi har dessverre ikke noen brev bevart mellom West og Jane fra det halvåret han var i Norge, men det er jo naturlig å tenke at han skrev litt om hvordan det var på Berger. Det var et bilde radikalt annerledes enn bildet av Oldham.

Oldham var den mest industrialiserte byen i Storbritannia. Befolkningen vokste fra 12 000 i 1801 til 137 000 i 1901. På den tiden Jane og familien bodde der, var det 238 tekstilfabrikker som var i virksomhet natt og dag og i tillegg andre fabrikker! Tenk på det bråket og all kullosen som tøyt ut av skorsteinene! Kombinert med regnet på vestkysten av England kunne det være langt mellom dagene da de opplevde solskinn, selv opp mot sentrum av Oldham på bakketoppen. Elvene i byen var så forurenset at det fantes ikke lenger fisk der¹⁸.

Det var store slumområder, kalde og fuktige murhus. Forholdene i fabrikkene kunne være så som så, og det var lange arbeidsdager. Det var generelt mye misnøye og opptøyer ut over på 1800-tallet. Noen av opptøyene sto suffragettene for, dette var radikale kvinnesaksforkjempere (suffragettes) som nesten ikke skydde noen midler. Det var høy spedbarnsdødelighet og utsikter til korte liv for dem som jobbet i industrien. I tillegg var det også stor arbeidsløshet i Oldham og i Lancashire ellers pga kollapsen i tekstilindustrien på 1860-tallet¹⁹.

¹⁶https://en.wikipedia.org/wiki/Platt_Brothers

¹⁷ Hanne Synnøve Østerud

¹⁸<https://en.wikipedia.org/wiki/Oldham>

¹⁹ <http://archive.spectator.co.uk/article/13th-august-1864/19/the-facts-of-the-cotton-famine> og https://en.wikipedia.org/wiki/Lancashire_Cotton_Famine

Riktignok klarte Oldham seg etter hvert fordi de også hadde fabrikker som utover på slutten av 1800-tallet lagde maskiner til tekstilindustrien²⁰. Så det at West begynte å jobbe for Platt Brothers var altså typisk for utviklingen i Oldham, og jeg tror nok også det var det vi så da Jane gikk fra å være bomullvever til å bli ullvever.

Det kan ikke være helt bak mål å tenke at Jane må ha oppfattet dette Berger med små trehus omgitt av blå fjord, grønne enger og blå himmel og bare to tekstilfabrikker, som et bedre sted å bo, et paradys sammenlignet med Oldham, og at det ville gi bedre muligheter for barna.

Etter at Jane og barna kom til Norge, ble Lily født, og de flyttet etter hvert inn i huset på Torbjørnhaugen, nr 1. West var da ansatt som spinne- og kardemester, en ansvarsfull jobb med bedre lønn og dermed fikk de en hel arbeiderbolig alene! Huset var ikke helt ferdig da de kom, så det ble tilpasset engelske tradisjoner, med et stort kjøkken og og stor peis/ildsted med peishylle til Jane. Der kunne hun oppbevare krydderne sine.

Det er ingenting som indikerer at Jane jobber på fabrikken her, og det gjorde hun jo heller ikke i Oldham ti år tidligere²¹. Hun hadde vel mer enn nok å holde på med, med 11 barn, hus og hage. Ifølge historiene fra familien hører vi at de hadde gris og høns, at hun lagde kamferdrops og kamfersalve og andre medisiner og at hun var flink til å sy.

Hun holdt de britiske matradisjonene i hevd. Paier av forskjellige slag, både til middag og dessert. Tea-time med tea og cookies ellers bakte hun Christmas Plum Cake til jul og brownies. Den godeste West klarte aldri å forlike seg med den norske matpakken. Hun lagde derfor varm mat til ham, og etter hvert ble det barnebarnas oppgave å sørge for at den ble brakt til West på jobb til lunsjpausen hver dag.

De spiste mye fisk som de fisket selv, og ikke minst ål. Ål er noe av det mest typiske måltidet for britiske arbeidere, selv om det også var vanlige en del steder i Norge på den tiden.

I tillegg til te er det mest britiske jeg kan tenke meg salt and vinegar-potetgull eller pommes frites/chips med eddik. Dette var tydeligvis også familien Bullen glad i, for Jane lagde det etter at de flyttet til Norge²².

Til tross for at hun ikke lærte seg norsk, så det ut til at hun trivdes i Norge og hun reiste aldri tilbake til Storbritannia. Hun døde i 1920, 73 år gammel. Bullen sa selv at dersom de var blitt i Oldham, hadde de nok ikke blitt så gamle noen av dem.

Så grunnlaget for flyttingen fra Oldham til Berger ble lagt da West hørte feil, men det var takket være en handlekraftig Jane at familien havnet på Berger. Med eget hus og fast

²⁰ <https://en.wikipedia.org/wiki/Oldham>

²¹ Folketellingen i Storbritannia i 1881 og folketellingen i Norge i 1891.

²² Hanne Synnøve Østeruds notater

adresse de de siste tredve årene av sitt liv etter en omflakkende tilværelse i Bury og Oldham, var hun med på å gi Berger den litt britiske følelsen som fortsatt er her.

Litt om kildene:

Det å skulle formidle historien til en person som det allerede er skrevet en del om i ulike sammenhenger på Berger, og som dessuten har mange etterkommere med sine minner og historier om vedkommende, er en balansegang.

Deler av det jeg har skrevet, er oppsummering av det andre har skrevet og funnet ut av. Deler er bakgrunnskunnskap om Storbritannias historie jeg har gjennom studier, interesser, og det å bo og jobbe som reiseleder i Storbritannia.

Deler er basert på min gjennomgang og tolkning av primærkilder i lys av datidens historie. Når det gjelder tidspunkt for Janes fødsel, er den oppgitt litt forskjellig i ulike kilder, men folketellingen i Norge i 1910 inneholder for første gang informasjon om full fødselsdato og er jo levert av Jane og West selv, så det borger for at det er riktig. Det ser også ut til å bekreftes av alder oppført i folketellingene i Storbritannia på gitte datoer.

Sekundærkilder:

Hanne Synnøve Østerud har delt gavmildt med meg de notatene hun gjorde i forbindelse med arbeid om Bullen-familien knyttet til utstillingen ved Berger museum, hennes reise til Bury og Oldham, og samarbeidet med arkivet i Bury da de satte opp en felles utstilling om Bullen-familien i Bury. Det meste av fortellingen knyttet til perioden etter at de kom til Norge, er hentet fra hennes notater.

Ellers omfatter sekundærkildene:

- Wikipedia med referanser
- Encyclopedia Britannica om Bury, Oldham mv
- Oldham Historical Research <http://www.pixnet.co.uk/Oldham-hrg/index.html>
- *John Britton* (1807), "[Lancashire: Oldham](#)", *Beauties of England and Wales*, vol. 9, London: Vernor, Hood & Sharpe, [hdl:2027/mdp.39015063565736](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:uk:2027/mdp.39015063565736)
- *James Dugdale* (1819), "[Lancashire: Oldham](#)", *New British Traveller*, vol. 3, London: J. Robins and Co.
- *John Parker Anderson* (1881), "[Lancashire: Oldham](#)", *Book of British Topography: a Classified Catalogue of the Topographical Works in the Library of the British Museum Relating to Great Britain and Ireland*, London: W. Satchell
- <https://historicengland.org.uk/images-books/publications/textile-mills-lancashire-legacy/textile-mills-lancashire-legacy/>

Primærkilder med utfyllende kommentarer:

Folketellingene i Storbritannia ligger tilgjengelig gjennom et abonnement via f.eks Ancestry.co.uk og jeg har selv gått igjennom de mest tidsrelevante av disse knyttet til Jane og West Bullen, samt deres foreldre (1841-1881). Foreldrene til West Bullen, og

dermed hele familien, har blitt gjenstand for feilskrivning i to av folketellingene, derfor er de vanskeligere å finne. Men folketellingene viser at familien bor i Tottington Lower End og at moren hans var født i samme område. De viser også at West først jobbet som «labourer» uten nærmere spesifisering. Dette er et begrep som brukes bredt, og som egentlig ikke sier annet enn at han jobbet for noen og fikk lønn for det. Vi vet dermed ikke med sikkerhet om han faktisk jobbet i tekstilindustrien på det tidspunktet, eller om det var en annen type arbeid han hadde. Det er nærliggende å tro at han følger i sin fars fotspor, Robert Bullen er registrert som agricultural labourer i 1851 og 1861-tellingene og som farm labourer i 1871-tellingen.

Det er først fra og med folketellingen i 1841 at informasjon om alder, yrke og fødested er inkludert i tellingen. Metoden brukt i folketellingen belyser risikoen for feilstaving: hver husholdning fikk skjema de skulle skrive inn de tilstedeværende i boenheten i, på en gitt og kjent dato i det året folketellingen gjaldt. Disse skjemaene ble så samlet inn og skrevet inn i selve registeret (bok) av andre som da måtte klare å tyde det som sto i skjemaene som ble samlet inn. Informasjon om f.eks fødedato og fødested ble samkjørt med de sentrale registrene for slike begivenheter.

I folketellingen i 1841 er barna kun registrert med sin alder avrundet til nærmeste fem år, dersom de er over 15 år. I 1851-1881 er barna registrert med alder iht seneste fødselsdag ved tellingen.

Folketellingene i Norge ligger fritt tilgjengelig via Digitalarkivet.